

Az ÉSZT Elnökségének állásfoglalása a Nemzeti Felsőoktatási Törvény koncepció tervezetéről

1. Pozitív elem a koncepció azon törekvése, hogy a minőségi képzést kiemelten kívánja a Kormány kezelni. Ez a feladat szerkezetátalakítást kell, hogy eredményezzen, amelyhez azonban nem forráskivonás, hanem plusz források biztosítása szükséges.
2. Az Elnökség pozitívumként értékeli, hogy a koncepció szerint az állam szerepe megerősödik, mivel a felesleges szakok túlbujánzásának megállítása, intézmények közötti párhuzamos képzések felülvizsgálata másként nem valósítható meg.
3. Az Elnökség egyetért azzal a kormányzati szándékkal, hogy a Kormány a jövőben kiemelt szerepet kíván biztosítani a képzés és a hosszú távú munkaerő piaci igények közötti összhang megteremtésének.
4. Az Elnökség véleménye szerint az oktatáspolitikai célokat társadalmi és gazdaságpolitikai szempontból kellene megalapozni. (Például, ha a mezőgazdaságot és a feldolgozóipart kívánjuk fejleszteni, akkor nem lehet az ehhez kapcsolódó agrárképzések keretszámait lényegesen lecsökkenteni.)
5. Az Elnökség a problémát abban látja, hogy az elmúlt években nem születtek olyan megbízható munkaerő piaci elemzések, amelyekre támaszkodni lehetne a szaklétszámok meghatározásánál, a munkáltatók pillanatnyi érdekeinek kiszolgálása pedig a felsőoktatás átalakítását rossz irányba vezetheti.
6. Az Elnökség egyetért a felveendő hallgatókkal szemben támasztott nyelvtudás követelmény beiktatásával. Ehhez azonban meg kell teremteni a középiskolai nyelvoktatás megfelelő színvonalra emelését és ennek eredményeként a sikeresen letett nyelvi érettségit a nyelvtudás bizonyítékként el kell fogadni, azaz a sikeres nyelvi érettségit állami nyelvvizsgaként el kell ismerni. Ezzel teremtjük meg a szükséges esélyegyenlőséget. Természetesen ez a követelmény megfelelő türelmi idő bevezetésével valósítható meg.
7. A koncepció utal a Nemzeti köznevelési törvény, a Szakképzési törvény és a Nemzeti felsőoktatásról szóló törvény kapcsolatrendszerére. Ezzel kapcsolatban azonban az Elnökség kevés konkrétumot ismer, pedig e törvények összehangolását az Elnökség kiemelten fontosnak tartja.
8. Pozitív elem az a kormányzati törekvés, hogy a vidéki felsőoktatási intézmények megerősítése a koncepció szerint kiemelt feladat.
9. Az Elnökség véleménye szerint a legnagyobb gond, hogy a tervezett szerkezet átalakításhoz szükséges plusz költségvetési támogatás nem jelenik meg a koncepcióban, holott több külföldi példa erősíti meg, hogy a válságból való kiút egyik legfontosabb lépése az oktatási – kutatási támogatás növelése. A Széll Kálmán tervben rögzített forráskivonás és a felsőoktatás minőségi átalakítása egyidejűleg nem teljesíthető célkitűzés.
10. Az Elnökség nem tartja elfogadhatónak a MAB szerepének csökkentését, mert ez a szervezet – megfelelő jogosultságokkal – a jövőben is fontos szerepet tölthet be a minőség biztosításában.
11. A koncepció fő elvként emeli ki az oktatói életpálya modell és követelményrendszer elemeit. Az Elnökség egyetért azzal, hogy az előmeneteli rendszer legyen világos és számon kérhető, de biztosítson megfelelő anyagi biztonságot, a réteg társadalmi súlyának megfelelő egzisztenciát. Ez utóbbi nincs megfogalmazva a koncepcióban.
12. A szakszervezet feladata továbbra is a munkahelyek védelme. Erről a kérdésről folyamatosan konzultálni kell. Az Elnökség véleménye szerint figyelni kell a szerkezet átalakítás eredményeképpen megszűnő állásokon dolgozó munkavállalók további sorsának alakulását.
13. Ami a felsőoktatási intézmény-struktúra átalakítását illeti, a kérdés hosszabb vizsgálatot igényel. A koncepcióban szereplő 3 kategória és különösen annak átmeneti jellege nem kívánatos feszültséget és logikailag nehezen indokolható kivételeket visz a rendszerbe. A tisztességes versenyhez szükséges feltételek a jelenlegi gazdasági körülmények között nem adóttak. Vélhetően problémát jelentene a „tudomány” egyetem, „kutató” egyetem és

„kiváló” egyetem kategóriák kezelése. A tudományegyetem szóhasználat – az Elnökség véleménye szerint – nincs elterjedve nemzetközileg, így megfontolandó ennek a fogalomnak a széleskörű bevezetése, mert nem harmonizálna a fejlett államokkal. Az egyetemek (mint kategória) megszüntetése indok lehetne a későbbiekben intézmények bezárására, ami éppen ellentmondana a vidéki felsőoktatás megerősítésére irányuló deklarált céllal.

14. Nem szolgálná a fejlődést a kényszer integráció. Azt az elképzelést pedig az Elnökség károsnak tartja, hogy a magán felsőoktatási intézmények száma ilyen módon növekedjen.
15. Az Elnökség egyetért azzal, hogy a felsőoktatáshoz kerüljön vissza a felsőfokú szakképzés. Támogatja a pedagógusképzés átalakítását, hiszen a bolognai-képzés ezen a területen igen nagy kárt okozott.
16. A koncepció legnagyobb hiányossága a finanszírozás átláthatatlansága. Az állam természetesen meghatározhatja, hogy szakember szükséglete érdekében mely szakmákat, képzéseket támogat kiemelten, de nem lehet a pillanatnyi munkaerő-piaci szempontokat kizárólagossá tenni. Figyelembe kell venni, hogy nem csak azoknak a képzéseknek van társadalmi haszna, amelyek közvetlen gazdasági hasznot is hoznak. Például a bölcsész és művészeti képzések támogatásának leépítése az általános kultúra jelenleg is lehangoló szintjének további romlását eredményezheti.
17. Az Elnökség támogatja azt az elképzelést, hogy az új intézménytámogatási rendszerben a költségvetési források felosztási aránya a képzési normatíváktól a fenntartói feladattámogatás javára eltolódik. Korábban konkrét százalékok (70-15-15) is szerepeltek, és több fórumon is elhangzott, hogy nem szolgálná a minőségi oktatást, ha például az oktatói bérek nagymértékben függnének a képzési normatíváktól. A jelenlegi szöveggörnyezetből azonban nem derül ki, hogy az állam, mint tulajdonos és fenntartó konkrétan mit és milyen mértékben finanszíroz; az oktatók, kutatók és az oktatást közvetlenül segítő dolgozók illetményét a fenntartói feladattámogatás, a kutatói normatíva és a képzési normatíva milyen arányban biztosítja. Jó lenne, ha kiszámolnák a képzés valódi költségeit az egyes szakokon és összevetnék az EU-s adatokkal. Az az elképzelés, hogy a felsőoktatást Magyarországon önfenntartóvá kell átalakítani, nem valósítható meg.
18. Sajnálatos, hogy ez a koncepció is azt tartalmazza, hogy: „Az intézmények költségvetési támogatása tartalmazza az állami ösztöndíjas szerződések keretében támogatott hallgatók után járó hallgatói juttatások normatív támogatását.” Ez az összeg nem a felsőoktatási intézmények támogatása, hanem csak egy átfutó tétel, ami a hallgatóknak biztosított szociális támogatás, a költségvetési törvényben külön sorban kellene szerepeltetni.
19. Egyes szakmákban – elsősorban az orvosképzés területén – jelentős probléma, hogy a részben az adófizető polgárok pénzén tanított fiatal orvosok külföldre mennek dolgozni. Ez nem kizárólag nemzeti kérdés, hanem EU-s probléma is. Ha az állam minden államilag finanszírozott hallgatóval szerződést kíván kötni, akkor nagyon sok szempontot figyelembe kell venni. A külföldre távozásnak különböző, szakmánként is eltérő indoka lehet. Ha a képzést a terveknek megfelelően személyre szóló szerződésekkel támogatja az állam, akkor abban kiköthet szigorításokat, de csak akkor, ha megfelelő munkahelyet és megfelelő bérezést is tud itthon biztosítani. A szerződés nem akadályozhatja a külföldi PhD képzés, a post doktori ösztöndíjak, a külföldi szakmai tapasztalatok szerzését. Mindezek miatt a kérdésről csak a konkrét szabályozás, szerződés tervezetek ismeretében lehet felelősen véleményt kialakítani.
20. Tartalmilag a koncepció számos olyan valós problémát vet fel, amivel egyet lehet érteni. Az intézmények többségében sokszor lehet azonos tantárgyat felvenni és vizsgázni belőle. Az Elnökség támogatja a szóbeli felvételi vizsgák visszaállítását.
21. Az Elnökség egyetért a kormány azon törekvésével, hogy vidéken a megye, a beiskolázási körzet gazdasági és vállalkozói szereplőivel való még szorosabb együttműködés révén a régiók fejlesztésének fókuszába helyezik az arra alkalmas felsőoktatási intézményeket.
22. Az Elnökség nem támogatja az államilag finanszírozott továbbtanulók számának/arányának drasztikus csökkentését a felsőoktatásban.

23. Az Elnökség egyetért azzal, hogy az oktatás színvonalának emelése kiemelt feladat, a képzési szerkezet átalakítása jobban igazodjon a munkaerő piaci igényekhez. A különböző szakokon az államilag finanszírozott létszámokat határozott, de nem túl nagy lépésekkel (évente maximum 15 - 20%) lehet változtatni, akár pozitív, akár negatív irányba.
24. Az Elnökség véleménye szerint magyar felsőoktatás az elmúlt 100 évben betöltötte szerepét, és jelenleg is általában magas színvonalú. Ha drasztikusan csökken a hallgatói létszám, az a fiatalkori munkanélküliség növekedéséhez vezet, amelynek "kezelése" rendkívül bonyolult feladat, és az egész társadalomra káros következménnyel járhat. Nem lenne szerencsés új konfliktus területet nyitni. Ott, ahol jelenleg szakmával, időnként diplomával se könnyű munkát találni, mit kezdenek a csak érettségivel rendelkező fiatalokkal? A felsőoktatási intézményeket, a szülőket, a hallgatójelölteket fel kell arra készíteni, hogy a követelmények meg fognak nőni, ezeket a követelményeket szívós, kitartó munkával lehet teljesíteni. Mindenhol, ahol gazdasági növekedést akarnak, az oktatásba többet fektetnek, növelik az oktatásra költött összegeket, növelik a diplomások számát. Egy ország fejlődésének záloga a kiművelt emberfők számának növekedése.
25. A társadalomban nincs fizetőképes kereslet a legtöbb szakon az önköltséges oktatásra. A leírt koncepció ráadásul a finanszírozott képzés mellett csak az önköltségest említi és a részleges költségtérítést nem. Az államilag támogatott férőhelyek számának csökkentése a társadalmi esélyegyenlőséget csökkentené, a szociálisan hátrányos tanulók, régiók további leszakadását eredményezné.
26. Az Elnökség egyetért azzal, hogy kiemelten kell kezelni a műszaki, a természettudományos és az informatikai oktatást, de a középiskolákban kell a diákságot olyan irányba nevelni, hogy szeressék meg – mondjuk – a mérnöki pályát és jelentkezzenek rá. Helyes a koncepcióban a képzési idő maximálása.
27. Az Elnökség szolidáris azokkal a hallgatói követelésekkel, amelyek olyan finanszírozási modellt tartanak elfogadhatónak, amely előtérbe helyezi a hallgatói teljesítményt, és közben tekintettel van a szociálisan rászoruló hallgatók támogatására.
28. A törvény 2012. szeptemberi teljes körű bevezetése várhatóan problémákat fog felvetni az új szerkezetű képzésekben, ahol a felvételi tájékoztató megjelenéséig minden kérdést (képesítési követelmények, akkreditáció, képzési helyek, kapacitások) szabályozni kellene. Ehhez a rendelkezésre álló idő kevésnek tűnik.
29. A koncepció több elemét is érintő életpályamodell bevezetése a felsőoktatásban már rövidtávon is elkerülhetetlen, a jó minőségű oktatók érdekltségének hiánya a koncepció egészét is veszélyeztetheti. A tervezett változtatások csak a megvalósításhoz biztosított pénzügyi keretekkel együtt lehetségesek.
30. Formailag a koncepció szerkezeti felépítése elég vegyes képet mutat. Újra kellene gondolni, hogy mi kerüljön a törvénybe és mit érdemes inkább végrehajtási rendeletekben szabályozni.
31. Az Elnökség úgy ítéli meg, hogy a szakszervezetek legfontosabb feladata a munkahelyek megőrzése. Ezt a mai körülmények között oly módon lehet elérni, hogy az egyébként szakmailag is indokolt átmeneti időszakban nagyon tudatos személyzeti politikát kell folytatni. A nyugdíjazásokkal, átképzésekkel el kell érni, hogy minél több aktívkorú oktató/dolgozó munkájára továbbra is számítani lehessen.
32. Az Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülés Elnöksége ezúton is felajánlja a szakmai segítségét mind a törvénytervezet kodifikációs munkájához, mind a végrehajtási rendeletek elkészítéséhez.

Budapest, 2011. október 18.

Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülés
Elnöksége